

Asia: VN/17575/2021-OKM-72

Luonnos hallituksen esitykseksi SORA-säännösten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne esitykseen sisältyvistä ehdotuksista

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä SORA-säännösten muuttamisesta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pitää esitystä pääosin perusteltuna ja katsoo sen selkeyttävän korkeakoulujen SORA-keinovalikoimaa.

Rikosrekisteriotteen ja rikosperusteisen opiskeluoikeuden peruuttamisen laajentaminen tilanteisiin, joissa koulutukseen sisältyy iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden parissa työskentelyä, on turvallisuuden näkökulmasta kannatettavaa. Tämä tarkoittaa, että SORA-menettely voi tulla sovellettavaksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa myös mm. liikunnanohjaaja- ja yhteisöpedagogikoulutuksen toteutuksiin ja opintopolun osiin.

Opiskelijan siirtämisen rajaaminen korkeakoulussa vain opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen yhteyteen vahvistaa opiskelijan oikeutta saada valituskelpoinen päätös. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu näkee tärkeänä, että olisi tärkeää säilyttää myös joustoja ennaltaehkäisevissä tilanteissa, jotta opiskelijaa voitaisiin ohjata vaihtoehtoiselle polulle jo ennen kuin tilanne kärjistyy. Oikeus jälkiohjaukseen opiskeluoikeuden peruuttamisen jälkeen on kannatettava uudistus. Se tukee opiskelijan jatkopolkuja, ehkäisee syrjäytymistä ja vahvistaa tuen saantia kuormittavassa tilanteessa.

Uutena turvaamistoimena luonnoksessa on esitetty mahdollisuus evätä opiskelijan osallistuminen käytännön tehtäviin tai harjoitteluun määräajaksi. Tämä parantaa turvallisuutta, mikäli on epäily huumausaineiden käytöstä tai olemassa muu selkeä turvallisuuteen liittyvä riski. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu arvioi myönteisesti tätä muutosesitystä, koska se selkiyttää toimintatapaa ammattikorkeakoulussa. Tämä ei estä opiskelijaa opiskelemasta teoriaopintoja, mikä on myönteinen asia opintojen etenemisen kannalta.

Opiskeluoikeus voidaan evätä myös opiskeluoikeuden peruuttamisasian käsittelyn ajaksi, mikäli on perusteltu epäily, että opiskelija voi vaarantaa toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden.

Opiskelijan oikeus osallistua käytännön tehtäviin tai harjoitteluun voidaan evätä, mutta kuitenkin enintään kuukaudeksi kerrallaan. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pitää tätä tärkeänä ennaltaehkäisevä toimenä, jolla estetään riskit asian hallinnollisen käsittelyn ajan.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pitää tärkeänä, että epäämistöimiin liittyvä kirjaamisvelvollisuus ja jälkikäteinen dokumentointi toteutetaan yhdenmukaisesti, jotta opiskelijan oikeusturva ja päätösten läpinäkyvyys voidaan varmistaa myös tilanteissa, joissa kyse on kiireellisistä turvaamistoimista.

Opiskeluoikeuden peruuttamisen pidättämisen jälkeen silloin, kun pidättämistä koskeva päätös on ollut voimassa 6 kk eikä peruste ole poistunut, voidaan opiskeluoikeus peruuttaa erillisellä päätöksellä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun näkökulmasta on perusteltua, että opiskeluoikeuden pidättäminen ei voi jatkua loputtomiin "välitilassa", vaan joko asia ratkeaa myönteisesti tai se viedään loppuun asti päätöksenä. Tämä selkeyttää sekä opiskelijan että korkeakoulun oikeusasemaa.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pitää hyvänä myös sitä, jos opiskeluoikeus on peruutettu ja myöhemmin palautettu, siitä ei jatkossa tarvitse antaa tietoa eikä oppilaitoksilla ole oikeutta saada tietoa aiemmasta peruuttamispäätöksestä. Tämä vähentää opiskelijan tarpeetonta leimautumista.

Lakiesityksessä merenkulun, logistiikan ja liikenteen alat huomioidaan osana SORA-sääntelyä erityisesti liikenneturvallisuuden näkökulmasta. Esitetyt uudet turvaamistoimet, kuten opiskelijan osallistumisoikeuden epääminen koulutukseen liittyvissä käytännön tehtävissä sekä huumausainetestaukseen liittyvien menettelyjen selkeyttäminen, ovat merkityksellisiä merenkulun, logistiikan ja liikenteen koulutuksissa, joissa opiskelijan toimintakyvyllä, harkintakyvyllä ja päihteettömyydellä on välitön yhteys turvallisuuteen. Sen sijaan rikosrekisteriotetta koskevat laajennukset kohdistuvat asiakas- ja potilasturvallisuutta koskeviin koulutuksiin, eikä lakiesityksessä esitetä uusia rikosperusteisia velvoitteita merenkulun tai liikenteen aloille.

Kommentit ehdotusten vaikutuksista

Toteutuessaan muutokset edellyttävät toimintaohjeiden ja prosessien päivittämistä ja henkilöstön perehdytystä. Rikosrekisteriotteen vaatimisen laajentaminen myös iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden kanssa työskentelyyn vaatii ammattikorkeakoululta lisäresursointia otteiden tarkistamiseen.

Muutosten vaikutukset kohdistuvat erityisesti sosiaali- ja terveysalaan, kasvatusta ja ohjausalaan ja liikunnan alaan, jossa opintoihin sisältyy runsaasti käytännön tehtäviä ja ulkoisia harjoitteluympäristöjä. Vaikutuksia kohdistuvat osin myös merenkulun, logistiikan ja liikenteen koulutuksiin. Tämä tulisi huomioida toimeenpanon tukitoimissa ja ohjeistuksissa.

Säädösmuutosten toteutuessa tarvitaan viestintää opiskelijoille: mitä SORA tarkoittaa, milloin prosessi käynnistyy, mitä oikeuksia opiskelijoilla on ja millaista tukea opiskelijalla on mahdollisuus saada. Osallistumisoikeuden epäämisen aikana opiskelijalle on tärkeää mahdollistaa vaihtoehtoiset tavat edistää opintoja aina, kun se on mahdollista. Jälkiohjauksen osalta täytyy niin ikään varmistaa ohjausresurssit ja -osaaminen.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijan opiskeluoikeus olisi mahdollista peruuttaa ammattikorkeakoulussa, mikäli opiskeluoikeuden pidättämisestä koskevasta lainvoimaisesta päätöksestä olisi kulunut kuusi kuukautta eikä pidättämisen perusteena ollut peruste olisi tuossa ajassa poistunut. Tämä uusi peruste voi kasvattaa ammattikorkeakoulun SORA-työryhmän työmäärää.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun näkökulmasta muutokset lisäävät korkeakoulujen hallinnollista vastuuta erityisesti SORA-prosessien dokumentoinnissa, opiskelijoiden kuulemisessa ja jälkiohjauksessa. Vaikutukset eivät rajoitu vain rikosrekisteriotteiden käsittelyyn, vaan edellyttävät kokonaisvaltaista prosessien, ohjeistuksen ja osaamisen kehittämistä. Esitetyt toimet selkeyttävät ja keventävät ammattikorkeakoulun keinovalikoimaa ja mahdollistavat nopean reagoinnin rehtorin päätöksellä ilman raskaampaa ammattikorkeakoulun hallituksen päätösmenettelyä. Päätösvallan siirtyminen opiskeluoikeuden pidättämisestä rehtorille edellyttää amk:n sisäisten ohjeiden päivittämistä ja mahdollistaa aiempaa sujuvamman päätöksenteon.

Mitä näkemyksiä teillä on ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisestä SORA-oppaasta?

Yhteinen SORA-opas on tarpeellinen, koska se tukee yhdenmukaisia käytäntöjä eri koulutusasteilla ja vähentää tulkinnanvaraisuutta. Oppaassa tulisi kuvata selkeästi prosessin vaiheet, roolit ja vastuut sekä tuoda esille esimerkkitapauksia. Lisäksi oppaassa on hyvä kuvata opiskelijan tuki prosessin aikana ja sen jälkeen (esim. jälkiohjaus). Opas voisi rakentua siten, että oppaan alussa olisi yhteinen osuus ja sen jälkeen koulutusastekohtaiset osiot. On tärkeää, että ammattikorkeakouluilla on SORA-kysymyksissä mahdollisimman yhtenäinen tulkinta valtakunnassa.

Hallituksen esitys selkeyttää ja vahvistaa SORA-käytänteitä, mutta siirtää samalla toiminnallista, juridista ja eettistä vastuuta ammattikorkeakouluille. Uudistus parantaa turvallisuutta ja opiskelijan oikeusturvaa ja vaatii samalla ammattikorkeakoululta valmistautumista, koulutusta ja sisäisten käytänteiden sekä ohjeiden uudistamista.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun näkökulmasta keskeistä on saada selkeä valtakunnallinen linjaus siitä, missä tilanteissa SORA-menettelyjä sovelletaan avoimen ammattikorkeakoulun, polkuopintojen ja tutkintoon johtajavan koulutuksen rajapinnoissa erityisesti silloin, kun opintoihin sisältyy harjoittelua asiakas- ja potilastyössä.

Hallituksen esitys tunnistaa ongelman, jossa opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva SORA-prosessi voi raueta opiskelijan erotessa koulutuksesta ennen päätöksentekoa. Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta esitys ei kuitenkaan tarjoa tähän tilanteeseen riittävää ratkaisua, sillä lakiesitys ei mahdollista opiskelijan eroamisen rajoittamista tai estämistä siinä vaiheessa, kun opiskeluoikeuden

peruuttamista koskeva asia on jo vireillä ja etenemässä päätettäväksi toimivaltaiselle toimielimelle. Käytännössä tämä mahdollistaa sen, että opiskelija voi välttää valituskelpoisen peruuttamispäätöksen eroamalla koulutuksesta viime hetkellä, jolloin opiskelijan soveltumattomuutta koskeva arviointi jää ratkaisematta. Tämä heikentää SORA-sääntelyn vaikuttavuutta, potilas- ja asiakasturvallisuuden toteutumista sekä mahdollistaa hakeutumisen toiseen korkeakouluun tai SORA-alalle ilman, että aiempi vakava soveltuvuusasia on saatettu loppuun. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pitää tätä sääntelypuutteenä ja katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi arvioida mahdollisuutta turvata opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan asian loppuunsaattaminen silloin, kun asia on jo päätöksentekovaiheessa.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pitää tärkeänä, että valtakunnalliset ohjeet, mallit ja tulkinnat ovat käytettävissä hyvissä ajoin ennen lain voimaantuloa 1.8.2027, jotta korkeakoulu voi valmistautua tarvittaviin muutoksiin.

Ryttyläinen-Korhonen Katri
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu